

עמותת סיכוי – דברים בפני הוועדה לשינוי חברתי כלכלי בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג

30 אוגוסט 2011, ירושלים

ד"ר מרי תותרי, חברת הוועד המנהל של עמותת סיכוי ורון גרליץ, מנכ"ל שותף של עמותת סיכוי
הופיעו בפני הוועדה לשינוי חברתי כלכלי בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג

צילם:
אוליבייה פיטוסי

הנה דבריהם בפני הוועדה, לפי סדר הופעתם.

רון גרליץ, מנכ"ל שותף של עמותת סיכוי, העמותה לקידום שוויון אזרחי

אני רוצה להודות לכם שהזמנתם אותנו להופיע בפניכם. אני גם מקווה שנוכל להשפיע על חלק מההחלטות שלכם. לצידו ד"ר מרי תותרי שהיא חברת הוועד המנהל של עמותת סיכוי. חשוב לנו להופיע בפניכם בהרכב בנציגות יהודית וערבית.

עמותת סיכוי היא עמותה שמשותפת לאזרחים ערבים ויהודים. אנחנו מאמינים ששוויון הוא נשמת אפה של כל חברה וכל דמוקרטיה ופועלים לקדם שוויון בין יהודים וערבים בישראל.

בפרקטיקה ובפעילות שלנו, אנחנו עוסקים בעיקר בסוגיות מדיניות ויש לנו ידע רחב ועמוק ויכולת ניתוח של מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים.

הרקע לפעילות שלנו הוא מצב של אי שוויון חריף בחלוקת משאבי המדינה לאזרחים הערבים. שהוא תוצאה של מדיניות ממשלתית, לרוב מכוונת, ארוכת שנים.

זה אינו מצב חדש. אבל הדרישה לצמצום פערים ולחתיירה לשוויון – אם כי בד"כ לא בהקשר היהודי ערבי - נשמעת ברחובות ישראל בימים אלה בעוצמה שלא נשמעה מעולם בעבר. אני מניח שהוועדה הנכבדת מתכוונת להמליץ על צעדים שיובילו לחלוקה צודקת ושוויונית יותר של משאבי המדינה.

אני ראשית מבקש לטעון שצדק חברתי לא יתקיים במדינת ישראל ללא קידום שוויון בין ערבים ליהודים. מציאות של פערים עמוקים בין ערבים ליהודים בישראל, הן בתשומות והן בתפוקות המדיניות, מערערת כל אפשרות לקיים חברה צודקת.

והאמת היא שזה גם מאיים לפרק את המדינה הזו. לא פחות מזה.

צילום: אוליבייה פיטוסי

אני רוצה כעת להכנס לעובי הקורה.

כי אני גם מבין שהוועדה מחפשת פתרונות אנטי-ברסלים ולא פתרונות פרטיקולרים שנותנים מענה לבעיות ספציפיות של מגזר כזה או אחר בחברה הישראלית. אני יודע שאתה, פרופ' טרכטנברג טענת כי אתם מחפשים פתרונות שייטיבו עם כל האוכלוסיה, ובכלל זה החברה הערבית.

אני חושב שצעדי מדיניות אוניברסלים הם בד"כ צודקים ונכונים וגיבוש צעדי מדיניות אוניברסלים הוא בעקרון אסטרטגיה נכונה.

אבל, וכאן מגיעה הנקודה המרכזית שלי, כאשר מנסים ליישם אותם בסביבה של אי שוויון מבני ותשתית בין יהודים וערבים בישראל - יש בהם תעתוע. יש בפתרונות האוניברסלים משהו שהייתי מתאר כמעט כמצג שווא של פתרון.

ואני מבקש לחשוף בפניכם את התעתוע הזה. כי אם לא נישיר מבט לבעייתיות של מדיניות אוניברסלית חדשה, מחכה לנו סכנה. אני רוצה להתריע בפניכם מפני אותה סכנה.

הסכנה היא שהפתרונות האוניברסלים האלה, אם לא יותאמו לחברה הערבית, לא רק שלא יצמצמו את הפערים בין ערבים ליהודים אלא עלולים אף להרחיב אותם.

כי פתרונות אוניברסלים הרבה פעמים לא מגיעים לאוכלוסיות מוחלשות. האוכלוסיות החזקות נהנות מפרותיה של המדיניות והתוצאה היא הרחבת הפערים והגברת האי שוויון.

זה הבט מסוכן של מדיניות אוניברסלית לצמצום פערים בכל מקום אבל יש לו עוצמה אדירה וחסרת תקדים במציאות של הפער המבני והתשתיתי בין ערבים ליהודים בישראל.

ברשותכם – מספר דוגמאות מצומצם לסכנה בפתרונות מסוימים שהוועדה עשויה להציע. שתיים מתחום הדיור והשלישית מתחום תחבורה ציבורית.

תחום הדיור

יש שני נושאים שמדובר בהם רבות:

- התערבות ורגולציה של שוק השכירות על מנת להוריד את מחירי השכירות

- הוצאה לשוק של עוד קרקעות מנהל לבניה למגורים

הפתרונות של בעית שוק השכירות בחברה היהודית שונים לחלוטין ממה שנדרש כדי לפתור את מצוקת הדיור בחברה הערבית ואפילו שונים מהותית ממה שנדרש כדי לייצר שוק דירות להשכרה ביישובים הערבים. מדובר בעולמות שונים מבחינת מבנה הבעלות והשימוש בקרקע ובנדל"ן.

אם המדינה תשקיע משאבים על מנת להוריד את מחירי השכירות, זה כמעט בטוח ישפיע רק על מחירי השכירות ביישובים היהודים שכן דיור להשכרה נעדר כמעט לחלוטין מהיישובים הערבים!

ובכך נקבל מצב שבו משאבים נוספים של המדינה שוב עוברים רק או כמעט רק לאזרחים היהודים. זו תהיה מדיניות אוניברסלית שתוביל להעמקת אי השוויון בתחום הדיור בין ערבים ליהודים.

הפתרון – כל פתרון לבעיית הדיור להשכרה חייב לכלול מרכיב יחודי כדי לקדם דיור להשכרה ביישובים הערבים.

שיווק קרקעות מנהל – אני שומע קולות רבים שקוראים למדיניות שתוציא לשוק עוד קרקעות מנהל לבניה למגורים.

אבל למרות מצוקת הדיור האדירה בחברה הערבית, מחקר חדש שלנו מראה ששיווק קרקעות מדינה בתוך היישובים הערבים נכשל פעם אחר פעם. רק 20% מיחידות הדיור המוצעות אכן משווקות. וזאת בעיקר בגלל מדיניות תכנון ושיווק קרקע שלחלוטין לא מותאמת ליישובים הערבים ולחברה הערבית.

אם כן, מדיניות אוניברסלית שתקדם הגדלת שיווק קרקעות מדינה לא תסייע ליישובים הערבים שכן שם השיווק ברוב המקרים לא מצליח. מדיניות כזו תפנה שב משאבים חדשים רק לחברה היהודית.

במקרה זה נדרש פתרון שכולל גם מרכיב ייחודי שיבטיח הצלחת שיווקי הקרקע ביישובים הערבים. ד"א- במקרה זה נדרשים משאבים מעטים ביותר כדי לפתור את הבעיה. במקומות המעטים שמשאבים אלו הושקעו בעבר היו הצלחות גדולות.

הנחנו על שולחנכם מסמך מדיניות מפורט בנושא שכולל תאור מפורט של החסמים בפני שיווק קרקעות ביישובים הערבים והמלצות מדיניות.

צילום:
אוליבייה פיטוסי

תחום התחבורה הציבורית.

ראשית אני רוצה לומר שיש פער עצום בהצעת תחבורה ציבורית בין היישובים הערבים ליהודים. בחלק מהיישובים הערבים יש העדר כמעט מוחלט של תחבורה ציבורית. לפי המחקר שלנו, יש פער של פי עשר עד פי עשרים בנגישות לתחב"צ של יישובים יהודים וערבים סמוכים ובגודל זהה. מדובר באדמה חרוכה. מדובר במציאות שמנתקת את האזרחים הערבים ממוקדי התעסוקה, הלימודים והחברה בישראל.

פתרון אוניברסלי של הגדלת הסבסוד לתחבורה ציבורית הוא פתרון אפקטיבי להרבה אזרחים בישראל אבל הוא פתרון חלקי ביותר לערבים שרק חלק קטן ביותר מהם ינהה ממנו.

הגדלה אוניברסלית של הסובסידיה תביא שוב ליותר משאבים לאזרחים היהודים ולהעמקת אי השוויון בתחום התחבורה הציבורית.

הפתרון הנכון בסוגייה זו – כל צעד מדיניות שמקצה משאבים לתמיכה בתחבורה ציבורית חייב להשקיע משאבים בהכנסת קוי תחבורה ציבורית (קוי אוטובוס) ליישובים הערבים. זה לא מאוד יקר שכן מדובר על תחבורה לא מסילתית.

זהו מאוד ישתלם. כי חשוב לי להדגיש שאי אפשר לקדם פיתוח של החברה והכלכלה הערבית ושל הכלכלה הישראלית בכלל בלי השקעה בתחבורה הציבורית ביישובים הערבים.

וגם כאן מדיניות אוניברסלית פשוטה של הגדלת הסבסוד בקוים הנוכחיים תוביל להגדלת הפערים.

עד כאן הדוגמאות.

אחרי שהצבעתי על הסכנה, אני רוצה לומר מה כן צריך לעשות.

אין בכוונתי לתאר כעת את הרשימה של צעדי מדיניות שנדרשים כדי לסגור את הפערים בין יהודים וערבים. הצעדים מפורטים במסמכים שונים של עמותת סיכוי ושל עמותות וארגונים אחרים שעוסקים בתחום וכן במסמך שהגיש ראמז גאריסי, יו"ר וועד ראשי הרשויות הערביות לוועדה הנכבדת.

אני רוצה להדגיש שנדרשת הבנה כי בישראל קיימת סכנה בפתרונות אוניברסלים שלא מותאמים לחברה הערבית.

נדרשים פתרונות וצעדי מדיניות שלוקחים בחשבון את המצב המיוחד של החברה הערבית בישראל ואת המצב המבני של אי השוויון.

עם כל הצניעות, אני חושב שחובתכם לבחון כל פתרון וכל הצעת מדיניות שנמצאת על שולחנכם ולראות באיזה מידה היא תצמצם או תעמיק את אי השוויון בין ערבים ליהודים בישראל. זה הכרחי.

אחרת אנו יכולים להגיע למצב שבו "מתוך שבאתם לתקן תמצאו מקלקלים". באתי לכאן כדי להרים את הדגל האדום הזה בפניכם ולבקש שתקחו זאת בחשבון.

תודה רבה.

צילם: אוליבייה פיטוסי

ד"ר מרי תותרי, חברת הוועד המנהל של עמותת סיכוי, העמותה לקידום שוויון אזרחי

אני אנצל במה זו ואשתמש בשני הכובעים שלי: כאשת חינוך וכערבייה.

כאשת חינוך עם ותק של 31 שנה אני רוצה לדבר על מצב החינוך הערבי בישראל. כידוע לכולם מצב החינוך הערבי בישראל קשה ביותר. כל המחקרים והדו"חות שיצאו על הנושא מציינים שיש אפליה עמוקה ומבנית בהקצאות משאבים למערכת החינוך הערבי. כתוצאה לכך התלמידים הערבים לומדים פחות שעות (כ-20%) מהתלמידים היהודים; ישנו מחסור של 8000 כיתות לימוד ביישובים הערבים ולכן התלמידים הערבים לומדים בכיתות יותר צפופות. כל זה מוביל לכך שהישגיהם הלימודיים נמוכים הרבה יותר מהתלמידים היהודים בכל המבחנים (במבחני המיצ"ב ובמיוחד בבחירות הבגרות). שיעור הזכאים לתעודת הבגרות בקרב התלמידים היהודים עולה בהרבה על שיעור הזכאים הערבים. המצב בולט במיוחד כאשר בודקים את שיעורי הזכאות לתעודת הבגרות שעומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות (שיעור היהודים שזכאים לתעודת בגרות שעומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות גדול ב-50% משיעור הבוגרים הערבים).

התוצאה היא שלתלמידים ולאזרחים הערבים יכולת נמוכה הרבה יותר ללמוד באוניברסיטה וגם להשתלב בשוק העבודה. זהו מצב מבני שהוא תוצאה של מדיניות ממשלתית מכוונת אשר מותירה אותנו, האזרחים הערבים, הרחק מאחורי החברה היהודית. זו מציאות שבה נקודת הפתיחה של הערבים באקדמיה ובשוק התעסוקה היא נמוכה מאוד.

במציאות כזו - מגננונים של שוויון הזדמנויות אינם מייצרים שוויון.

שכן שוויון הזדמנויות לא יעזור לאזרחים הערבים שמגיעים מוחלשים לתחרות על מקומות תעסוקה ועל מקום בכלכלה בישראל. יתרה מזאת-מדיניות של שוויון הזדמנויות יכולה אפילו להעמיק את אי השוויון. לכן, כדי לקדם שינוי משמעותי בישראל שכולל גם צמצום פערים יש הכרח להשקיע השקעה מסיביות בחינוך הערבי. ולשאוף לכך שההישגים בחינוך הערבי יהיו זהים להישגים בחינוך העברי.

לא יהיה צדק חברתי בישראל ולא יהיה שינוי של השיטה הכלכלית חברתית כאשר 20% מאזרחים בישראל נותרים עם מערכת חינוך חלשה ומחלשת.

לגבי הפתרונות – הזמן הקצר לא מאפשר להציג את הפתרונות. רק אומר כי בראש ובראשונה יש למגר את האפליה ולקדם מדיניות הקצאת תקציבים שוויונית לחינוך הערבי. וועד ראשי הרשויות הערביות הגיש לוועדה מסמך ובו פרוט של הצעדים שיש לנקוט בהם על מנת לסגור את הפערים.

ועכשיו לכוּבע השני שלי כערבייה. בעוד הדיון שמתנהל ברחוב היהודי הוא ועדת טרכטנברג היא לגיטימית או לא, הרחוב הערבי חלוק בשאלה האם להשתתף במחאות או לא? הרחוב הערבי מתחלק לשניים - מי שאומר שהיות ונושא המחאות הוא כלכלי-חברתי יש לשלב ידיים עם המפגינים היהודים ולהשתתף במחאות, ויש מי שאומר שהמחאה לא קשורה לנו. זו מחאת עגלות וממילא אין לנו עגלות שעולות 4,00 ₪ וממילא אין לנו כבישים ולכן אנו מתנגדים להשתתפות.

המחאות היום בישראל הם בחלקם השראה של מה שמתרחש בעולם הערבי. היינו מצפים שהרחוב הערבי ישתתף בהמוניו, אבל לא כך הדבר. הימנעותם של הערבים לצאת להפגנות מקורה בשני גורמים: הם מפחדים לצאת להפגנות עקב טראומת אירועי אוקטובר והם נהפכו לאדישים ונטולי תקווה, דבר שאמור להדליק נורה אדומה. נמאס להם מעוד ועדות ועוד הבטחות שמתמוססות באוויר ולא מתממשות.

אני מבקשת לסיים ולומר שאם המלצות הוועדה לא ייקחו בחשבון את המצב המיוחד של החברה העברית בישראל- זה יהיה שבר נוסף ביחסים שבין הערבים לממשלה בישראל. זה יהיה שבר מסוכן ביותר.

צילם:
אוליבייה פיטוסי